

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Leopold III-Laan 8 (Kortrijk, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2022L104
januari 2023

NOTA
DEEL 2: PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Voorafgaand:
ARCHEOLOGIENOTA (2022A495)
LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK (2022I202)

2022L104

Colofon

Colofon

Ruben Willaert nv
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Raph De Brant

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:

Ruben Willaert nv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert nv, Sint-Michiels-Brugge, 2023.

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert nv.

Ruben Willaert nv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Advies	5
1.1	Uitgevoerd vooronderzoek	5
1.2	Aanwezigheid van een archeologische site.....	5
1.3	Impactbepaling.....	7
1.4	Waardering van de archeologische site.....	8
1.5	Maatregelen	8
2	Programma van maatregelen.....	9
2.1	Opgraving	9
2.1.1	Onderzoekdoelen en vraagstelling	9
2.1.2	Onderzoeksmethode en –strategie	10
2.1.2.1	Afbakening.....	10
2.1.2.2	Methode en aandachtspunten	11
2.1.2.3	Staalname en conservatie	11
2.1.2.4	Duur en kostenraming	11
2.1.2.5	Competenties van de uitvoerders	12
2.1.2.6	Randvoorwaarden	12
3	Bibliografie.....	13

FIGURENLIJST

Figuur 1: Thematische kaart met interpretatie van de aangetroffen sporen.....	6
Figuur 2: Projectgebied met weergave van de geplande werken.....	7
Figuur 3: Zone waarin een vervolgonderzoek wordt geadviseerd.....	10

1 Advies

1.1 Uitgevoerd vooronderzoek

Bij het opstellen van de archeologienota met ID **21409** werd tijdens het bureauonderzoek (projectcode: **2022A495**) een zekere trefkans geformuleerd omtrent vondsten- en sporenarcheologie. De archeologienota werd opgesteld met een uitgesteld vooronderzoek en werd met andere woorden aangeleverd op basis van het bureauonderzoek. Daarin werd het volledige plangebied behandeld als één geheel. Om de aan- of afwezigheid van archeologische sporen en artefactensites te kunnen nagaan werden een landschappelijk bodemonderzoek (projectcode: **2022I202**) en een proefsleuvenonderzoek geadviseerd.

1.2 Aanwezigheid van een archeologische site

In het Programma van Maatregelen van de voorafgaande archeologienota werd voorgesteld om 4 proefsleuven aan te leggen.

Bij het onderzoek werden deze sleuven maximaal uitgevoerd, rekening houdend met het aanwezige, en te behouden, bomenbestand.

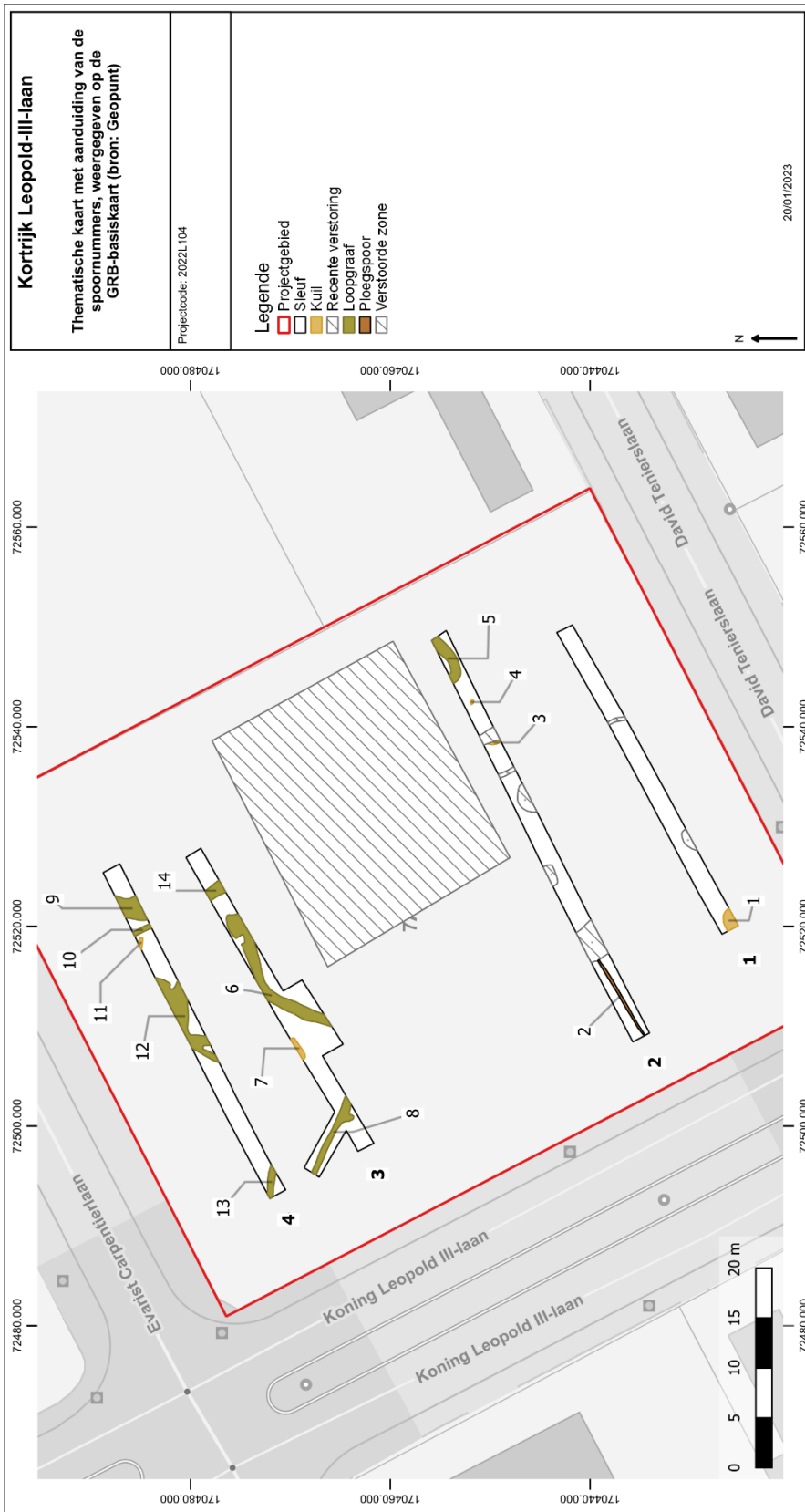
Tijdens het uitgevoerde onderzoek werd er ca. 300m² van het terrein onderzocht door middel van proefsleuven, goed voor ca. 12% van het onderzoekbare terrein en ca. 7,5% van het volledige onderzoeksgebied. Aanvullend werden ook twee kijkvensters aangelegd van samen 28m², goed voor respectievelijk 1,12% van de beschikbare oppervlakte of 0,7% van het totale onderzoeksgebied.

In totaal werd 13,12% van de beschikbare oppervlakte archeologisch onderzocht. Hierbij werden alle sleuven uit het programma van maatregelen integraal uitgevoerd met aanvullende kijkvensters.

In functie van de analyse van de bodemopbouw werd aanvullend op het landschappelijk booronderzoek drie bodemprofielen geregistreerd op een locatie waar de bodemopbouw het best bewaard bleek.

Tijdens de terreinevaluatie werden 21 sporen aangetroffen, waarvan 7 als recent en archeologisch niet relevant werden geïnterpreteerd. De overige 14 sporen werden als archeologisch weerhouden.

Figuur 1: Thematische kaart met interpretatie van de aangetroffen sporen.

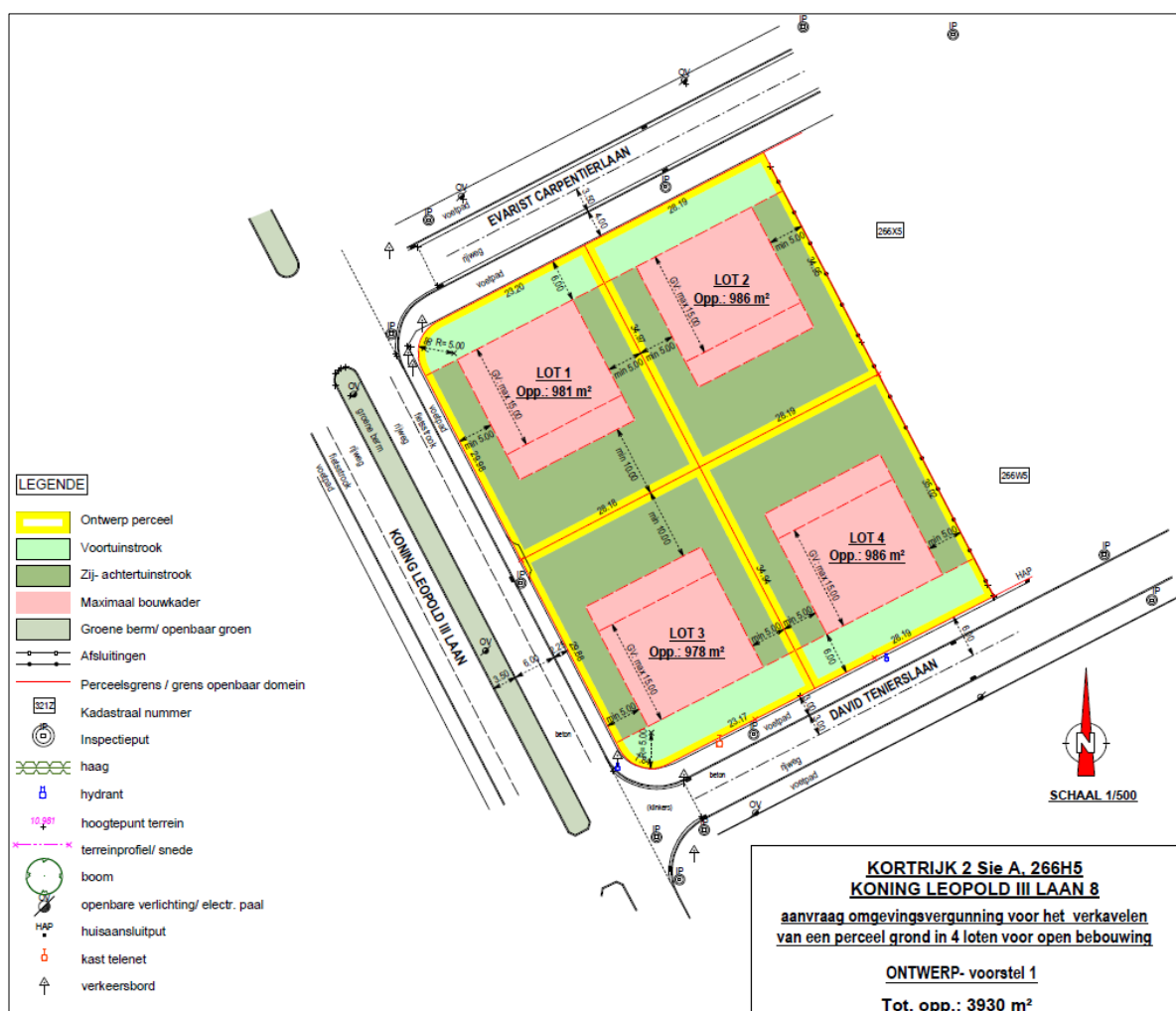
1.3 Impactbepaling

De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling aan de Koning Leopold III-laan 8 te Kortrijk. Het volledige projectgebied is ca. 3.983 m² groot en werd ingenomen door een centrale villa en tuin.

Het aanwezige gebouw had een oppervlakte van ca. 270 m² en was quasi volledig onderkelderd. De bestaande bebouwing werd voorafgaand aan het archeologisch vooronderzoek integraal gesloopt in het kader van de geplande ontwikkeling.

In het kader van de vergunningsaanvraag werden het aanwezige bomenbestand weerhouden. Het archeologisch onderzoek houdt hier maximaal rekening mee. Het gaat om ongeveer 1.230m² die door de te behouden bomen niet beschikbaar is voor onderzoek. Een buffer van 5m met de perceelsranden en de centrale toegangsdrif tot de voormalige villa.

Hierdoor was ca. 2.500m² van het terrein beschikbaar voor onderzoek.

Figuur 2: Projectgebied met weergave van de geplande werken.

1.4 Waardering van de archeologische site

De aard van de potentiële kenniswinst binnen het onderzoeksgebied is voornamelijk te situeren in de het gebruik van het onderzoeksgebied als oefenterrein tijdens de Eerste Wereldoorlog. De aanleg van de loopgraven is hier vermoedelijk vrij clean en theoretisch waardoor het interessant is deze bedoelde aanpak te vergelijken met de loopgraven die in de praktijk werden gegraven.

Bovendien is het aangesneden oefenterrein archeologisch niet gekend. Ook historisch zijn er weinig bronnen beschikbaar.

Archeologisch onderzoek binnen het projectgebied kan meer inzicht verschaffen in het oefenterrein zelf en in het theoretisch gebruik en aanleg van Duitse loopgraven in het algemeen binnen een bepaalde periode en doctrine.

De potentiële kenniswinst beperkt zich tot de periode van de Eerste Wereldoorlog.

De waardering van de potentiële archeologische kennis is aanzienlijk. Zowel inhoudelijk, het betreft een oefenterrein, als lokaal, sporen uit de Eerste Wereldoorlog in Kortrijk. Ook op grotere schaal bieden de inzichten in het theoretische gebruik en aanleg van loopgraven een meerwaarde, zeker in vergelijking met reeds gekende effectief gebruikte loopgraven.

1.5 Maatregelen

De resultaten van het proefsleuvenonderzoek tonen aan dat een vervolgonderzoek aangewezen is. De site kan door de geplande bodemingrepen niet *in situ* bewaard worden. De aangewezen manier om het potentieel van de archeologische vindplaats optimaal te exploiteren, bestaat uit een onderzoek door middel van een vlakdekkende opgraving.

2 Programma van maatregelen

2.1 Opgraving

2.1.1 Onderzoeksdoelen en vraagstelling

Het doel van de archeologische opgraving bestaat uit het registreren en fysiek onderzoeken van de archeologische relictten. De grondsporen die werden aangetroffen tijdens het proefsleuvenonderzoek zullen slechts een deel vertegenwoordigen van de aanwezige archeologische resten in de bodem. Zowel de sporen die al vrij gelegd werden tijdens het vooronderzoek als de sporen en vondsten die tijdens de opgraving aan het licht zullen komen, moeten daarbij geregistreerd en onderzocht worden.

Aan de hand van de opgraving en de daaruit verkregen gegevens moeten in de eerste plaats uitspraken gedaan worden over de precieze aard en datering van de archeologische resten. Verder moeten vragen gesteld worden over de landschappelijke omgeving van de site, de menselijke inrichting van het landschap en de aard van het erf of de nederzetting. Hieronder worden de specifieke vragen opgesteld per thema. Als bij het vervolgonderzoek blijkt dat bijkomende onderzoeksvragen relevant zijn, dan moeten die ook beantwoord worden.

M.b.t. de aard, datering en ruimtelijke samenhang van de sporen:

- Kunnen één of meerdere loopgraafcomplexen worden afgelijnd?
- Is er sprake van één fase of zijn er oversnijdingen aanwezig?
- Hoe zijn de loopgraven opgebouwd?
- Zijn er elementen aanwezig die wijzen op een specifieke functie of specifieke aanleg?
- Gaat het enkel om loopgraven of ook om shelters en andere bijhorende structuren?
- Zijn er aanwijzingen voor het gebruik van beschoeiing?

M.b.t. het vondstmateriaal:

- Tot welke vondsttypen behoren de vondsten? Hoe is de bewaring en wat is de vondstdichtheid?
- Zijn er aanwijzingen voor specifieke activiteiten op de site?

Algemeen:

- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen de bestaande archeologische kennis van de regio? Wat is de relatie met andere archeologische waarnemingen in de onmiddellijke omgeving?
- Welke onderzoeken zijn in de toekomst nog mogelijk en wenselijk op de verzamelde gegevens, vondsten en stalen?

2.1.2 Onderzoeksmethode en –strategie

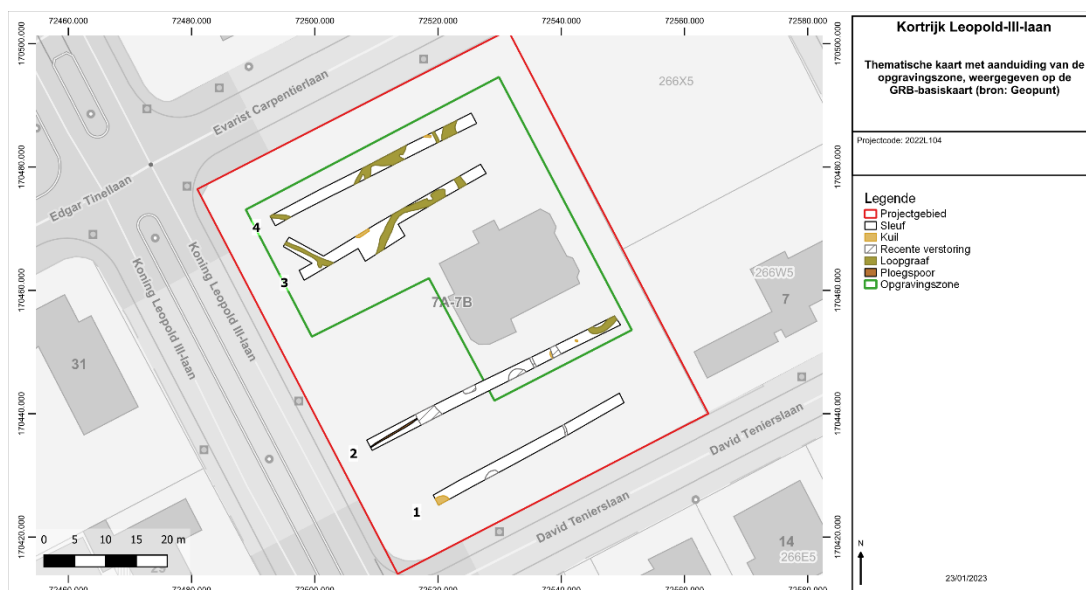
2.1.2.1 Afbakening

Het verslag van resultaten toont aan dat de archeologische relictten zich hoofdzakelijk in het noorden van de onderzoekszone bevinden. Bovendien lijkt de zone van de voormalige bebouwing sterk verstoord, a fortiori ter hoogte van de voormalige kelder.

De aanwezige structuren bevinden zich echter ook ten zuiden van het gesloopte gebouw.

Als begrenzing van het verdere onderzoek wordt enerzijds de zone met de te behouden bomen weerhouden. De zone ten zuiden van het gesloopte gebouw waar tevens een loopgraaffragment werd aangetroffen wordt meegenomen. De zone van het gesloopte gebouw zelf wordt eveneens mee in de op te graven zone opgenomen. De verwachting is echter dat deze zone verstoord is, de correcte begrenzing is echter onbekend. Bij de opgraving zal het volstaan de grenzen van de verstoring te bereiken, het overige oppervlak kan worden gebruikt als dumpzone voor de aanleg van het archeologische vlak.

De advieszone omvat een oppervlakte van **1.525m²**.

Figuur 3: Zone waarin een vervolgonderzoek wordt geadviseerd.

2.1.2.2 Methode en aandachtspunten

De richtlijnen van de Code van Goede Praktijk vormen de leidraad bij de uitvoering van het vlakdekkende vervolgonderzoek. Dit geldt voor de afgraving, de registratie en de opgraving van de werkputten. Deze richtlijnen zijn vrij te raadplegen en worden hier niet nodeloos herhaald. Het onderzoek zal plaatsvinden op een site zonder complexe verticale stratigrafie. Het archeologisch vlak bevindt zich op een diepte van gemiddeld 0,7m onder het huidige maaiveld.

Een aantal aandachtspunten moet wel in acht genomen worden. Zo is het aangewezen om te werken met in een opgravingsvlak dat voldoende groot zodat de aanwezige structuren maximaal gedocumenteerd kunnen worden en hun verloop optimaal kan worden geregistreerd. Het archeologische vlak wordt laagsgewijs aangelegd door een ervaren kraanman en met een kraan met platte kraanbak van zeker 2 m breedte. Dit gebeurt onder begeleiding van de veldwerkleider. De graafmachine moet over voldoende vermogen beschikken om een vlotte werking te garanderen. Daarnaast is het belangrijk het vlak in goede weersomstandigheden aan te leggen en het manueel op te schaven.

Aangezien er tijdens het proefsleuvenonderzoek slechts een deel van het terrein onderzocht werd, bestaat de mogelijkheid dat sporen van andere aard of periode zich buiten de sleuven bevonden. Mocht een waterhoudende structuur (zoals een waterput) aangetroffen worden, is het van belang om bronbemaling te voorzien voor veilig en kwalitatief onderzoek ervan. De bronbemaling moet lang genoeg kunnen werken vooraleer het spoor wordt opgegraven en bemonsterd.

2.1.2.3 Staalname en conservatie

De beslissingen omtrent natuurwetenschappelijke staalnames ligt bij de veldwerkleider. Er moet gezien de aard van de sporen niet specifiek rekening gehouden worden met stalen op met een organische vulling, ¹⁴C-dateringen, analyses op macroresten, natuursteenidentificatie, anthracologisch onderzoek of conservatie van vondstmateriaal.

2.1.2.4 Duur en kostenraming

Voor het veldwerk wordt een termijn van vijf werkdagen verwacht met een team van drie archeologen. Een inschatting van de kostprijs van het onderzoek komt neer op €11.000, inclusief natuurwetenschappelijk onderzoek.

Deze raming is gebaseerd op de resultaten van het proefsleuvenonderzoek. Daarbij werd 13,12 % van de onderzoekzone op het archeologische niveau aangelegd. Bepaalde sporen kunnen nog niet aan het licht gekomen zijn.

2.1.2.5 Competenties van de uitvoerders

Het veldteam bestaat minimaal uit:

Een veldwerkleider, die een erkend archeoloog is met minstens 200 dagen opgravingservaring, waarvan 100 op landelijke sites. Ervaring met sporen uit de Eerste Wereldoorlog moet ook aangetoond kunnen worden. De veldwerkleider neemt de dagelijkse leiding van het onderzoek op zich, voert de onderzoeksstrategie uit en behoudt de controle over de uitvoer van de werkzaamheden. Voor de rapportage wordt minstens de veldwerkleider ingezet.

Een assistent-archeoloog die de veldwerkleider bijstaat. Deze persoon heeft minstens 150 dagen opgravingservaring, waarvan 50 op landelijke sites.

Een (assistent-)aardwetenschapper die op elk moment van het veldwerk op het terrein aanwezig kan zijn. Zij/hij heeft een grondige kennis van en relevante ervaring met zandbodems. De aardkundige ondersteunt de archeologen bij de interpretatie van de bodemprofielen.

De erkend archeoloog/veldwerkleider heeft de verantwoordelijkheid over het project en staat in voor onder meer de melding van de aanvang van de opgraving, het indienen van het archeologierapport en het eindverslag. Zij/hij is verantwoordelijk voor het goede verloop van het onderzoek en het naleven van de bepalingen uit de Code van Goede Praktijk en het programma van maatregelen. Wanneer de veldwerkleider tijdens het onderzoek van oordeel is dat advies moet ingewonnen worden van een bodemkundige, een natuurwetenschapper, geofysicus, conservator, een materiaal- of periodedeskundige, dan dienen deze bij het onderzoek betrokken te worden.

Daarnaast is het aangewezen om een luchtfotografische CHAL-rapport te bestellen als bron bij het interpreteren van de site en bij het verzamelen van informatie over aangetroffen structuren.

2.1.2.6 Randvoorwaarden

De opgraving zal zich afspelen binnen de bepalingen van de Code van Goede Praktijk en dit programma van maatregelen. Er worden geen afwijkingen verwacht. Mochten ze zich toch voordoen, zullen ze gemotiveerd moeten worden en beschreven worden in het archeologierapport en het eindverslag van de opgraving. Daarnaast moeten op voorhand afspraken gemaakt worden om de veiligheid op het terrein te garanderen en de advieszone toegankelijk te maken voor verder archeologisch onderzoek.

3 Bibliografie

DEBOUCK Y., 2022. *Landschappelijk bodemonderzoek Leopold III-Laan 8* (Kortrijk, West-Vlaanderen), Brugge.

DE BRANT R., 2023. *Nota Leopold III-Laan 8 (Kortrijk, West-Vlaanderen)*, Verslag van Resultaten, Brugge.

WILLAERT A., 2022. *Archeologienota Leopold III-Laan 8 (Kortrijk, West-Vlaanderen)*, Verslag van Resultaten, Brugge.

VAN GOIDSENHOVEN W., 2022. *Archeologienota Leopold III-Laan 8 (Kortrijk, West-Vlaanderen)*, Programma van Maatregelen, Brugge.

www.onroerendergoed.be

www.agiv.be

www.dov.vlaanderen.be

<https://geo.onroerendergoed.be>

www.geopunt.be

